

Hunyadi János várnai csatájának egyetemes jelentősége*

I. „Várna a kereszténység védőpajzsa” volt 575 évvel ezelőtt

Várna a kereszténység védőpajzsa címmel került sor az Országházban 2019. április 25-én arra a nemzetközi konferenciára, mely az 575. évforduló jegyében szerveződött meg. Hatalmas jelentőséggel bírt ez a konferencia a műveltségi diplomácia terén is, mivel elhangzott az is, hogy Várnában 2019. november 10-én emléktábla kerül majd elhelyezésre a magyar és a bolgár miniszterelnök közös döntése révén. Tisztelet és köszönet illeti meg Bulgáriát azért, hogy a várnai emlékhely létrehozásával a mai napig folyamatosan felmutatja a sorsközösség eszményét Európa számára! A Magyar Távirati Iroda 1924. november 8-án a következő híradást tette közzé: „Várna városa nagy előkészületeket tesz annak az emlékkőnek a leleplezési ünnepélyére, amelyet a várostól négy kilométernyire fekvő dombon, Ulászló magyar király sírján emeltek. A kő két gránittömbből áll, amelyek piramist alkotnak. [...] A piramist bolgár, magyar és lengyel címerek díszítik.” A várnai csata hős vértanúja, I. Ulászló magyar király a magyar–lengyel barátság érték-tárában is kiemelkedő jelentőségű! Jó példa erre, hogy a budai várban lévő Hadtörténeli Múzeumban a következő feliratot tartalmazó emléktábla került elhelyezésre 1994-ben: „I. Ulászló magyar–lengyel király és az 1444. november 10-i várnai csatában elesett hősök emlékére”. Ez az emléktábla méltó módon emlékeztet azokra a magyar, lengyel és bolgár katonákra, akik életáldozatuk révén védték a keresztény Európát. Dicsőség nekik! Érdemes felidézni, hogy 575 évvel ezelőtt, 1444. „április 24-e körül tartott eskütételen” került sor arra a rendkívül fontos eseményre Ma-

gyarországon, amikor az itáliai „Cesarini bíboros előtt a király és a rendek a török ellen keresztes háború indításáról döntenek”. (1) E körben arról is érdemes megemlékeznünk, hogy április 24-e Szent György vértanúnak napja; és e katonaszent különösen nagy tiszteletben állt a középkori Magyarországon és Bulgáriában egyaránt. A bolgár történész, Bisztra Cvetkova *A várnai csata* (Bp., 1988) című könyvében a következőket rögzítette: Várnánál a derékhad egyik csapata „kétezer lovaszt számlál”, és „Szent György zászlaját hordozza”. (2) Művelődéstörténeli jelentőséggel bír, hogy a középkori magyar vitézeink Szent György zászlaja alatt vonultak a csatákba, és így volt ez Szent István királyunk korától kezdve. Nem volt tehát véletlen az 1444 áprilisában meghozott döntésnek már az időpontja sem! Fontos emlékeztetőműveltségi hagyományunk ez, hiszen az Országház kupolacsarnokában található a magyar Szent Korona, magyar államiságunk jelképe, melynek alsó, görög koronarészén található Szent György katonaszentünk remek zománcképe. Magyar Szent Koronánk görög és latin feliratos zománcképei egy ezredéve hirdetik a keresztény egység fontosságának egyetemes üzenetét. A keresztény egység és sorsközösség alapvetéseinek fényében indokolt látni és megérteni a XV. századi Európáért Várnában harcoló haderő történelmi szerepét. Az Országház nyugati homlokzatán egymás mellett megtalálhatóak I. (Jagelló) Ulászló magyar király és Hunyadi János szobrai: mindkét szobor kezében kard látható, mely várnai vitézségüknek is örök jelképe. Hangsúlyozni indokolt Bulgária történelmi szerepét a XIV–XV. századi törökellenes küzdelmekben, valamint a várnai csata hőseinek és Hunyadi Jánosnak a jelentőségét a magyar–bolgár barátság emlékezet-

* Elhangzott a Várna a kereszténység védőpajzsa című nemzetközi tanácskozáson, amelyet a várnai csata 575. évfordulója alkalmából szerveztek 2019. április 25-én az Országházban.

műveltségi világában. Legkiemelkedőbb magyar hadvezérünk, Hunyadi János erdélyi vajdaként és székely ispánként állt a magyar haderő élén a várnai csatában. Hunyadi János hadvezéri minőségének az egyetemes jelentősége kapcsán említtem meg, hogy huszonkét csatája végződött diadallal, és csupán két küzdelem során következett be vereség. Különleges értéke ez a magyar hadtörténetnek!

Minden tankönyvben szerepelnie kellene, hogy a világtörténelem színpadán Hunyadi János volt a legdicsőségesebb keresztény hadvezér! I. (Jagelló) Ulászló magyar király az 1444. augusztus 4-én Szegeden kelt oklevelében a következőket rögzítette: a „*mindenható Isten dicsőségére, a keresztény hit oltalmára*” és „*a háttáros részek fölszabadítására*” ezen „*évben személyesen indulunk és sereget viszünk magunkkal Görögországba*” a törökök ellen az „*összes kereszténység vigasztalására*”. (3) A fenti oklevél is tanúsítja, hogy a „*kereszténység védőpajzsa*”-eszményt megtestesítő haderő csapott össze Várnánál a világhatalmi hódítást célul kitűző hatalmas szultáni hadsereg ellen. Hatalmas vállalkás volt ez, melyre jó alapot jelentettek az 1443–1444. évi Hunyadi-hadjárat diadalmas csatái, melyek kapcsán az alábbi adalékokra érdemes utalnom. Hunyadi János seregének legfőbb hadászati célkitűzései 1443 őszen-telén Plovdiv és Szófia felszabadítása volt, melynek során számított a helyi bolgár fegyveres erők támogatására is. Az „*Úr születése utáni 1443. évben*” a Hunyadi János vezérelte magyar haderő „*bátran Murát török császár ellen vonult*”. Hunyadi katonái „*bolgár földön, és Plovdiv város közelébe értek, ahová Murát török császár sietett, és utolérve őket, a hegyeknél nem engedte, hogy Plovdivhoz vonuljanak*”. „*Ezt a hegyet Zlaticának nevezik, mások pedig Vaskapunak hívják. És amikor a hegyek között egy fennsíkra értek, a császár janicsárjaira bukkantak, akik nem engedték őket Plovdiv felé. Ott ugyanis teljesen sík vidék terül el.*” A magyar had „*belátva, hogy nem törhet át*”, ezért „*vesztés nélkül visszafordulva Szófia városa felé nyomult*”, majd „*miután nem maradhatott ott télre*”, vissza is vonult. (4) 1443 őszen-telén Hunyadi János katonái behatoltak „*az oszmán birodalom belsejébe, ahol magyar seregek emberemlékezet óta nem jártak*”: „*Szófiáig nyomultak előre,*

szétverték több oszmán hadsereget”. Ugyan a kitűzött végcélokat nem sikerült elérni, de végül is a Hunyadi vezérelte magyar csapatok „*győztesen érkeztek vissza 1444. január végén*” Nándorfehérvárra. (5) A fenti remekül sikerült hadjárat adott alapot arra, hogy 1444-ben meginduljon a hadsereg Várnába! Hunyadi János hadvezéri minősége abban a tekintetben is megmutatkozott, hogy a távolsági hadjárat által érintett területek bolgár fegyveresei csapatosan csatlakoztak a hadsereghez. A bolgárok csatlakozása kizárólag a várnai hadjárat által érintett területeken valósulhatott meg igazán! Bisztra Cvetkova bolgár történész a következőket rögzítette a tárgykör tekintetében: Hunyadi János hosszú téli hadjáratának (1443–1444) győzelmei a „*bolgárok tömeges csatlakozását*” eredményezték a várnai hadjárat során is. Hunyadi János e bolgár fegyvereseket „*elővédcsapatba szervezi*”, és ezzel is „*igyekszik megnyerni a lakosságot*” a török elleni küzdelemre; és e cél jegyében „*az erdélyi vajda legelőbb a pópákat szólítja fel*”, hiszen „*ők a helyi lakosság társadalmi és lelki vezetői, ők a népi éberség és öntudat erősítői*”. A haderő „*1444. szeptember 20-a táján kel át Orsovánál a Dunán*”, majd a „*Duna menti úton folytatja útját, és először Kladovót veszi be, majd szeptember 26-a körül megrohamozza a régi vidini várat*”. Itt „*a kereszties hadsereg megsemmisíti a helyi oszmán vezetést*” is. „*Sok városbéli bolgár csatlakozik a hadsereghez.*” Az is feltételezhető, hogy „*Cibra és Szkomlja lakói*” is „*részt vettek a kereszties hadsereg*” támogatásában. A „*helyi lakosság Várnában, Makropoliszban (Euxinográd körül), Kaliakra, Galata, Kavarna stb. várakban megnyitja a kapukat a felszabadítók előtt*”. (6) Igen fontos hangsúlyoznom, hogy a magyar királyi haderő felszabadító céllal indult a várnai csatába, és ezt a bolgár lakosság közvetlenül meg is tapasztalta! A várnai csata lefolyásáról a Magyar Országos Tudósító 1939. november 9-én a következő híradást tette közzé: „*1444. november 10. gyászos dicsőség emlékéért idézi eléink a küzdelmes magyar múltból. Ulászló király serege Hunyadi János vezetésével az 1444. évi török hadjáratban Várnánál megütközött II. Murád szultán seregével. A csata könnyű töröklovasság rohamával indult, de ezt Thallóczy Máté nehéz magyar lovasai visszaverték. A törökök*

újabb erősítést kaptak, úgy hogy a csata ezen a szárnyon »megmerevedett«. A másik szárnyon Hunyadi erdélyi dandára teljesen szétszórta a török lovasságot. Ekkor már úgy látszott, hogy a csatát a magyarok megnyerik. Ulászló magyar király, aki eddig tétlenül szemlélte a küzdelmet, erre vakmerően a szultán körül elhelyezkedő janicsárookra vetette magát környezetével együtt. Ez a támadás végzetes következményekkel járt. A janicsárok sűrű tömege körülfogta a királyt, aki hősiességgel küzdve, elesett. A janicsárok Ulászló király karóra húzott fejét felmutatták az egyesült magyar-lengyel-bolgár tábornak. Erre a keresztények seregében olyan rémület és zavar támadt, hogy az egész sereg hátrálni, majd futni kezdett. A futókat már Hunyadi János sem tudta megállítani, ő maga is menekülésben volt kénytelen védelmet keresni.” A katonai vitézség és a dicsőséges helytállás színtere lett akkor a várnai csatamező, melynek keresztény vértanú katonahőseiről mindig is megemlékezett a történet-tudomány. E körben fontos megemlítenem Petar Ivanov Dimkov (1886–1981) bolgár ezredes művelődéstörténeti jelentőségű tevékenységét, melynek révén 1935. augusztus 4-én Várnában megnyílt az emlékpark. A magyar–bolgár barátság körében kimagasló értéket képviselő emlékhely parkjában megtalálható Hunyadi János erőt és méltóságot sugárzó kőszobra; a hadtörténeti múzeumában pedig megtekinthető Hunyadi János mellszobra – kiváló ábrázolás –, valamint a magyar hős gyulafehérvári síremléke fedőlapjának másolata is. Európa keresztény világa, a Balkán minden nemzete szabadságának és függetlenségének megőrzése céljából szállt szembe Hunyadi János hadereje a török hódítókkal. A bolgár történész, Bisztra Cvetkova *A várnai csata* (Bp., 1988) című könyvében a következőket rögzítette: Várnánál az egyik „csapat a kereszties lovagoké volt”, mely az itáliai bíboros „Cesarini vezetésével” vett részt a csatában. (7) Nagy jelentőségű, hogy Várnánál ott volt az Itáliából érkező Giuliano Cesarini bíboros is! A XV. századi keresztény reneszánsz világ egyik legműveltebb tudósa volt ő! A nemzetközi összefüggések és a magyar–lengyel barátság jegyében utalok arra is, hogy e vesztes csata során esett el a lengyel származású I. (Jagelló) Ulászló magyar király.

II. A magyar–bolgár barátság jelentősége

A méltó és igaz bolgár történelmi hagyomány-örző emlékezet alapján főutakat is elneveztek Várnában Hunyadi Jánosról és a lengyel származású magyar uralkodóról. A magyar–bolgár barátság legfőbb helyszíne természetesen Várna, de érdemes Sumen városának történeti értéktárára is hivatkoznom. A sumeni muzeológus, Sziranus Papazjan a *bolgár–magyar barátság* kapcsán a következőket hangsúlyozta: „A bolgár–magyar baráti kapcsolatok gyökerei szoroson összefonódnak Sumen történetével. E barátság első lapjai 1444-ben íródtak, amikor a magyarok és bolgárok a sumeni várat ostromolták, közösen harcolva az oszmán hódítók ellen. A vár elfoglalásáért vívott csatában sok száz magyar harcossal együtt, akik élén I. Ulászló király és Hunyadi János állott, részt vett és életét áldozta a sok bolgár önkéntes is.” (1) Az 1444-es várnai hadjárat kapcsán kiemelendő, hogy a XV. századi magyar krónikaíró, „*Thuróczi említi, hogy a bolgár lakosság mennyire támogatta a kereszties csapatokat, előkelők és egyszerű emberek egyaránt*”. (2) A keresztény haderő a hősiesség ellenére vereséget szenvedett a hatalmas szultáni haderőtől. A várnai csata és a király eleste megdöbbentő hírt jelentett Nyugat-Európa uralkodói számára is. Ám mégsem tettek semmiféle érdemleges gyakorlati lépést Közép- és Kelet-Európa támogatása érdekében. Fontos utalnom arra, hogy a várnai csata után, 1445 és 1453 között még nyitva volt a lehetőség, hogy Nyugat-Európa jelentős sereget hozzon létre a magyar haderő támogatása céljából a kereszténység megvédelmére érdekében. Ez nem történt meg. Történelmi léptékű mulasztásról kell tehát beszélnünk: ez a XV. század második felében legfőképpen a bolgárokat és a görögöket sújtotta; majd pedig a XVI. században már Magyarországot is. Fontos kiemeltem rögzítenem, hogy a várnai csata utáni években kizárólag a magyar seregek szálltak síkra a kereszténység és egész Európa védelmében. Hunyadi János és a magyar haderő 1453-ig még számos csatában vette föl a küzdelmet a komoly seregeket felvonultató török hódítással szemben. Várna művelődéstörténeti, emlékeztetőműveltségi jelentősége a Trianon utáni magyar–bolgár kapcsolatok fényében különösen nagyra értékelendő! 1935. július 30-án a *Heti Kiadásban* jelent meg a

következő híradás: „A várnai ünnep. 1935. július 30. Hűséges fegyvertársunk, Bulgária közel 500 esztendővel ezelőtti nagy történelmi eseményt örökített meg, hatalmas mauzóleumot emelt a várnai csatasíkon, ahol 1444-ben kicsiny keresztény sereg csapott össze százezernyi törökkel. A csataterén hősi halált halt ifjú királynak, Ulászlónak és a történelem egyik legnagyobb hadvezérének, a magyar nemzet büszkeségének, Hunyadi Jánosnak emlékét örökíti meg ez a gyönyörű művészi alkotás, feleleveníti a hősök tetteit, a mai és jövő nemzedék elé tárja azt, hogy a legszebb eszményekért, a vallásért, nemzetért, hazáért az igazi férfiak életüket is tudták áldozni. A várnai csata idején nemcsak a keresztény vallás, hanem a Balkán népeinek önállósága, sőt továbbmenően Magyarország függetlensége is veszélyeztetve volt már.” A „hatalma teljében lévő” törökök „portyázó csapatai mind sűrűbben csaptak át Európa földjére is és nyomban öldöklés, nyomor, pusztulás járt”. „Az iszlám kardja félelmetes névre tett szert, a Balkán népei sorra hódoltak be neki és alig pár év alatt Magyarország egyik kulcsa, Nándorfehérvár falai alatt, sőt Erdély területén is megjelentek a félholdas lobogók. Itt azonban méltó ellenfélre akadtak. Hunyadi János, a magyarság és kereszténység hőse szállott szembe velük és véres fejjel verte ki őket az ősi magyar földről.” „Tudta azonban Hunyadi is, de az akkori pápa, IV. Jenő is, egy-két kudarc nem töri meg” a török haderőt, hanem „a keresztény országok egyesült erejével kell döntő csapást mérni rá, hogy elmenjen a kedve a további hódító hadjáratoktól”. „Budán, a magyar király székhelyén folytak a szervező munkálatok a török elleni háborúra.” A „pápa is ide küldte követét, Julián bíborost, akinek feladatául azt tűzte ki, hogy a közös uralkodó, Ulászló király alatt élő Magyarország és Lengyelország csapatain kívül hozza össze egy táborba a közvetlenül veszélyeztetett délszláv népeket”. „Julián bíboros azonban nem tudta feladatát teljes sikerrel megoldani”: valójában legfőképpen „Magyarország népei állottak szívvel-lélekkel az eszményeket védő zászló mögé”. A „rosszakaratú távolmaradások ellenére is megindult a Balkán hadjárat, bízva a lelkesedés erejében, ami már sok sikert hozott a sereg zömét alkotó magyar fegyvereknek”. „A Balkán hegyei között, úttalan rengetegekben azonban sok veszteséggel járt az előnyomulás és a hadjárat befejező csatájá-

ban, a Várna melletti térségen már csupán körülbelül 40.000 ember tudott szembeállani a több mint 100.000 főnyi török haddal. Hunyadi azonban még így sem hátrált meg. Lánglelkű hadvezéri tehetségével már-már diadalra vezette kicsiny seregét, amikor Ulászló királyt elragadta a fiatalos heve, a török sereg legkiválóbb részére, a janicsárokra rontott rá, de ezek szilárdan ellenállottak, körülvették az ifjú királyt és heves küzdelem után megölték. A király halála nagy zavart keltett a magyar seregben és hiába volt már Hunyadinak minden erőfeszítése, a csata elveszett. Elestek a magyarság legjobbjai, hősi küzdelemben buktak el és halálukkal tettek tanúságot bátorságukról, áldozatkészségükről. Ezekre a régi magyar hősökre emlékezünk most, a várnai ünnepen. Rájuk hívják fel a világ figyelmét a szívünkhöz oly közel álló hálás bolgárok, akiknek hazáját utolsó csepp vérig védelmezte a magyar erő, a magyar akarat. A világ érdeklődését tereli Bulgária ránk, magyarokra a várnai ünnepségen és a történelem meggyőző erejével mutat rá, hogy mit tett Magyarország a keresztény Európa védelmezése terén. Ezeket a nagy szolgálatokat tárja minden jóézésű ember elé és ezért oly jelentős számunkra a várnai ünnep.” A várnai emlékhely felavatása kapcsán kiemelkedő jelentőségű, hogy a Magyar Távirati Iroda 1935. augusztus 5-én a következő híradást tette közzé: Borisz bolgár király a várnai mauzóleum felavatása alkalmával megtartott emlékbeszédében azt fogalmazta meg, hogy a „mély tisztelet érzésével veszek részt azon az ünnepségen, amelyet III. Ulászló lengyel és magyar király dicsőítésére tartunk”, aki „egy vitéz magyar lovaggal, a dicső Hunyadi János” hadvezérrel „együtt küzdött seregei élén”. „A bolgár nép nevében mélyen meghajlok III. Ulászló lengyel és magyar király emléke előtt és mindazoknak a hősöknek emléke előtt, akik oly dicsőségesen estek el e helyen. Az a hő óhajom, hogy az ő dicsőségük és emlékük örökké éljen. Ezekkel az érzésekkel avatom fel Ulászló lengyel és magyar király mauzóleumát.” E beszédében a következő üzenetet is megfogalmazta a bolgár király: ha „jó munkát végzünk”, akkor „kiérdemeljük a jövő nemzedékek igaz háláját”. 1935. augusztus 5-én a Magyar Távirati Iroda arról is tájékoztatást adott, hogy a „bolgár lapokban már hosszabb idő óta sok cikk jelenik meg a várnai emlékünnepekről”. A „szófiai lapok egyesülete

most különkiadást szentelt a nagyszabásúnak ígérkező ünnepségeknek”, melyet „Matejko és Voroscsinszki festőművészeknek a várnai csata jeleneteit ábrázoló képei” ékesítettek. „A hadjárat leírásával több cikk is foglalkozik és mindegyik kiemeli a magyar csapatok szerepét, továbbá Hunyadi János fővezér stratégiai ügyességét és hősiességét. [...] Külön cikket szenteltek annak megálapítására, hogy Hunyadi János milyen helyet foglal el a bolgár folklórban és a bolgár népdalokban. Egy másik cikk részletesen ismerteti Hunyadi János életrajzát.” A „varnai csatában szereplő nemzeteknek is közösen kell fejet hajtani” a hősök emléke előtt. A „varnai csatában elesett magyarok vére elválaszthatatlanul összekötötte a magyar és a bolgár testvéreket”. A Magyar Lapszemle 1935. augusztus 5-én a következő összegzést adta a varnai ünnepségről beszámolójában: „A varnai Ulászló-emlékmű felavatásáról a Reggel és több hétfői lap varnai tudósítást közöl, idézve Boris bolgár cár ünnepi beszédét, amelyben hangsúlyozta, hogy a varnai csatában elesett magyarok vére elválaszthatatlanul összekötötte a magyar és a bolgár testvéreket. Várna egyik főutcáját Hunyadi János utcájának nevezték el.” A Lengyel Lapszemle 1935. augusztus 10-én így számolt be a Várnában történt ünnepségről: „A varnai ünnepségek fényes külsőségek között zajlottak le. A kormányzót Matuska szófiai követ, a magyar hadsereget Marsalkó tábornok képviselte. Az emlékmű felavatásánál a bolgár király meleg szavakkal emlékezett meg az egyesült magyar-lengyel hadak hősi elszántságáról, az ifjú királyról és Hunyadi dicsőségéről. Az ifjú király kettős erénye a bátorság és a szabadság iránti lelkes hit szolgálják ma a békét és a nemzetek javát. Ez legyen irányító jelszava az itt ünneplő nemzetek együttműködésének és igaz barátságának, Minden erőfeszítésünk a békés alkotómunkát és a nemzetközi kulturális és gazdasági együttműködést szolgálja. Ezzel a jövő nemzedék kedvezőbb létét és őszinte háláját biztosítjuk.” A Lengyel Lapszemle 1935. augusztus 10-én írt arról is, hogy „a varnai ünnepségek politikától mentesen, egyedül történelmi jelentőségük” okán kerültek megtartásra. A Magyar Országos Tudósító 1939. november 25-én a következő híradást tette közzé: a „Magyar-Bolgár Bizottság, amely a Magyar Nemzeti Szövetség kebelében igen élénk tevékenységet fejt ki, most ért tízesztendő értékes munkás-

ságának” az évébe: e „jubiláris ülésen Barthos Indár miniszteri tanácsos rámutatott, hogy a bizottság a rokon bolgár nemzettel a baráti kapcsolatokat állandóan fejleszteni igyekszik”, és ennek érdekében Magyarország „közművelődési gócpontjaiban az elmúlt tíz esztendő alatt több mint száz előadást rendeztek” a magyar–bolgár kapcsolatok tárgykörében. A Magyar Országos Tudósító 1944. január 13-án a következő híradást tette közzé: „Szerdán este ünnepélyes keretek között Magyarország kultuszminisztere, Szinyei-Merse Jenő nyitotta meg igen előkelő közönség jelenlétében az Andrássy út 86. számú házban létesült Egyetemi Bolgár Intézetet. Mindenekelőtt Lukinich Imre a Pázmány Péter Egyetem dékánja köszöntötte az ünnepség résztvevőit, majd kiemelte az új intézet jelentőségét a két rokon nép közötti kapcsolatok kimélyítése terén.” Dr. Szinyei-Merse Jenő kultuszminiszter a következőket emelte ki: „...a nagymúltú és ősi kultúrával rendelkező bolgár nemzet művelődésügyének megismerésére szolgáló intézetet nyitjuk ma meg. [...] A bolgár-magyar barátság nem újkeletű. Ez a barátság már századokkal ezelőtt született meg.” Az „összes európai népek között talán a bolgár és magyar kapcsolatok a legrégebbek”. „Elég utalnom sok százados önvédelmi harcainkra, melynek során vitéz magyar királyaink és a balkáni népek legendáiban már itt is eleven erővel élő és ható nagy Hunyadi épp úgy küzdöttek e nép felszabadításáért, mint saját maguk biztonságáért. A varnai csatátéren magyar király vére hullott az ősi bolgár földre. Ugyanott most bolgár szívek hálájából bolgár kövekből emelt emlékmű hirdeti népeink közös szabadságharcát.” 1941. február 16-án a Magyar Távirati Iroda a következő híradást jelentette meg: „Belgrád, február 16. /Magyar Távirati Iroda/” Az „Utro és a Zaria című lapok közlik azt a nyilatkozatot, amelyet Jungerth-Arnóthy Mihály dr. szófia magyar követ tett a magyar-bolgár kulturális egyezmény megkötése alkalmából”, mely hangoztatta, hogy a „bolgár-magyar kulturális és néprajzi kapcsolatok” körében kiemelendő, hogy a „középkor vége felé a közös veszély, amelynek Magyarország és Bulgária egyaránt ki volt téve, egyesítette a két nemzetet”. „A tirnavai bolgár birodalom utolsó cárijának fia a törökök ellen a magyar hadsereg soraiban harcolt. Hunyadi János törökverő hadseregét nagy lelkesedéssel fogadták Bulgáriában,

ahol igen sok bolgár katona belépett Hunyadi hadseregébe. A bolgár népdalok dicsőítették Hunyadi és a többi magyar hőst." A magyar „hősi és lovagias nép”: sorsközösségen alapul a „nemes magyar néppel” való bolgár barátság. 1941. október 16-án a Magyar Távirati Iroda az alábbi híradást tette közzé: Szófiában a Vecser újság arról írt „az évszázados és hagyományos bolgár-magyar barátságot” megemlítve, hogy a „bolgárokat a nemes magyar néppel nemcsak a távoli vérrokonság egyesíti, hanem az évszázados történelmi múlt is”. A „bolgároknak a magyarok irányában táplált baráti érzülete” a „természetes és magától jövő kifejeződése a testvéri szeretetnek egy olyan hősi és lovagias nép irányában, amelyhez a bolgárokat történelmi közösség, közös sors” fűzi. A cikk emlékeztetett „a várnai csatára, amelyben a Hunyadi János vezetése alatt álló magyar csapatok harcoltak Bulgária szabadságáért”. A Magyar Távirati Iroda 1931. június 15-én a következő híradást jelentette meg: „Rudnay Lajos szófiai magyar követ a bolgár rádiótársaság meghívására vasárnap előadást tartott a bolgár-magyar történelmi kapcsolatokról”, és ebben kiemelte, hogy amikor „a törökök elfoglalták a Balkán-félszigetet, a magyarok megszállták Vidin várát, hogy ott gátat vessenek a török félhold előretörésénél”. „1393-ban, amikor a törökök megszállták Bulgáriát, igen sok bolgár emigrált magyar területre. Csicsman Iván, az utolsó bolgár cár fia ugyancsak magyar területre menekült és részt vett azokban a hadjáratokban, amelyeket Magyarország folytatott minden oldalról rátámadó ellenségei ellen. Csicsman Ivánnak. Zsigmond király elismeréseképpen nagy javakat adományozott.” A magyar követ „megemlékezett Hunyadi János sikeres hadjáratairól, Pirot és Szófia elfoglalásáról”. Természetesen szólt „az 1444. évi várnai csatáról” is, ahol „László király életet vesztette”. Indokolt arra is hivatkozni, hogy „Rudnay magyar követ előadását a bolgár rádió egész Bulgária területére közvetítette”. A Magyar Távirati Iroda 1935. május 27-én a következőket írta: a „La Bulgarie” című lap emlékeztetett „Hunyadi János bulgáriai harcaira”, és arra is, hogy „a szabadságért való küzdelem a két ország történelmének egyik közös vonása”; e népek „megingathatatlanul küzdenek az igazság ügyéért”, és ez az az alap, melyen a „két nemzet kölcsönös barátsága és rokonszenve” megnyilvánul. A fenti híradá-

sok napjaink Európájának azt üzenik, hogy az egymást megbecsülő nemzetek tiszteletet érdemelnek! A Magyar Távirati Iroda 1936. február 19-én a következő híradást tette közzé: „Szófia. február 19. /Magyar Távirati Iroda/ Akszakovo bulgáriai község vezetése elhatározta, hogy Hunyadi János emlékére iskolai múzeumot rendez be a várnai csata korából fennmaradt történelmi nevezetességű tárgyakból. Az új iskolai múzeumot Hunyadi Jánosról nevezik el.” Úgy érzem, hogy fontos célkitűzés kutatni e tárgykörben, hogy végül miként valósult meg ez az iskolai Hunyadi-múzeum!

III. A Hunyadiak korában „egyedül Magyarország a kereszténység védőbástyája”

E tárgykörben fontos megemlítenem, hogy Benda Kálmán írt arról, hogy a „XV. század közepén mind jobban és jobban begyökerezik a közfelfogásba”, hogy „egyedül Magyarország a kereszténység védőbástyája, a propugnaculum et antemurale christianitatis”. „Magyarország ebben az időben a középkorban soha el nem ért magasságban áll.” Az „egyházi hatalom, a felkelő nemzetállamok csak benne bíznak, mind csak tőle várnak mindent a törökkel szemben”. „A bástyának az őrsége, a védő - a magyarság, a propugnatores, a milites Christi. Az egész küzdelem feje a jóslások szerint jövendő dicsőségek Istentől küldött vezére a magyar király, az Athleta Christi, a defensor fidei. [...] Ország, nép és király vállalták és állták a harcot, amíg erejük tartott.” (1) Magyarország kapcsán kiemelendő, hogy „Vitéz János 1453-ban így mutatja be hazája rég zajló küzdelmét a frankfurti birodalmi gyűlésen: »Immár körülbelül hatvan esztendő óta számlálhatunk, hogy felséges király urunk dicső király elődei a háborúk dühödő tüzétől szenvedtek, mely egyedül az ő gondjukként egyetlen nép fegyvereire nehezedett, föltartóztatásukra sok verejtéket és sok fáradságot fordítottak, s miközben váltakozó szerencsével vívtak meg ellenük sok-sok ütközetet, tulajdon testük pajzsával védelmezték a kereszténység többi arcvonalát és belső területeit. Miután pedig maguk a királyok, vagy helyettük és nevükben mások mind mostanig számos szerencsés csatát vívtak meg, és hol ők mértek az ellenségre, hol meg fordítva, az el-

lenségétől szenvedtek el súlyos csapásokat: végül is a hit és a hívők oltalmazásának eme gondja s főadata mint jogos örökség szállt elődeiről a mi király urunk őfelségére». (2) Konstantinápoly törökök általi elfoglalása 1453 májusában azonban azt jelentette, hogy a bolgárok és a görögök a törökök évszázadokon át tartó uralma alá kerültek. Konstantinápoly elfoglalása után a török uralkodó immár a török császári címet viselte. 1453. május 29-én „*az aranytól ragyogó Bizánc, a cézárok csodaszép városa elesett és szent római kapun bevonult II. Mohamed szultán, a ki ez után a gaztette után vette föl a nagy hódító nevet*”. (3) Konstantinápoly elfoglalása után kizárólag a magyar hadsereg tett kísérletet a törökökkel szembeni fellépésre, melyben azonban egyre kisebb támogatásra számíthatott a helyi bolgár és görög erőktől. E tárgykörben indokolt utalnom arra, hogy „*Hunyadi 1453 októberében bolgár földön aratta utolsó győzelmét török sereg felett*”. Egy évvel később, „*1454-ben Mehmed szultán elfogta Radicsot, a szófiai bolgár vezért*”. (4) Ezt követően már nem volt mód arra, hogy a magyar katonaság a Kárpátokon túli területeken hatékonyan tudjon fellépni az ott élő keresztény lakosság felszabadítása érdekében. Radics szófiai bolgár vezér törökök általi elfoglalása 1454-ben azt jelentette, hogy a törökök számára közvetlen lehetőség nyílt Magyarországra, jelesül Nándorfehérvár ellen támadást intézni. Két évvel később, 1456-ban a török császári haderő hatalmas erejű ostrom alá vette Nándorfehérvárt, ahol Hunyadi János vezérletével valójában csodaszámba menő győzelem született. Mindennap e diadalra emlékeztet minket a déli harangszó!

IV. A XV. századi magyar lovasíjász-huszárság jelentősége az 1443–1444. évi törökellenes harcok fényében

Lovas nemzet mivoltunk okán indokolt néhány szót szólnom a XV. századi magyar lovasíjász-huszárság jelentőségéről, e haderőnem igen nagyra értékelendő az 1443–1444. évi törökellenes csaták fényében is. Fraknói Vilmos a következőket emelte ki a várnai hadjárat kapcsán: igen nagy hadászati jelentőséggel bír, hogy a „magyar

hadak a magyar királyság megalapítása óta kelet felé legmesszebbre nyomultak” 1444-ben; és „csodálatot kelt az a hősi elszántság”, amellyel a katonáink „*a Fekete-tenger partjáig hatoltak, és ott az ellenséggel megküzdöttek*”. (1) A várnai hadjárat a középkori magyar távolsági hadviselés tárgykörében a legkiemelkedőbb hadászati teljesítmény volt! Buda és Várna egymástól 840 km távolságra van: mindez természetesen légvonalban számolva igaz csupán. Megítélésem szerint a valós megtett útvonal 1200 km körül lehetett. Ez a távolsági hadviselés a XV. században egyáltalán nem volt jelen Európa más országaiban. Nem is csoda, hiszen a távolsági hadviselés nem a páncélos lovagi hadviselés sajátja volt. A XV. századi Magyarország azonban olyan kiváló harcértéket képviselő lovasíjász-könnyűlovassággal is rendelkezett, mely képes volt a gyors távolsági hadviselés végrehajtására. A magyar nemzet lovasíjász-minőségében léptetett át a történelem küszöbén, és évezredek átívelő hadművészeti értéktára védte meg a XV. századi keresztény reneszánsz Európát! A magyarok nyilaitól remélték Európa keresztényei a hősi védelmet a Hunyadiak korában: ennek fényében a várnai csatába menő magyar haderőnk lovas teljesítménye önmagában is komoly művelődéstörténeti értékünk! Biztra Cvetkova bolgár történész is megemlékezett a magyar könnyűlovasság kiemelt szerepéről. Hunyadi János könnyűlovassága „*kopjával és íjjal van felszerelve*”. Már Zsigmond király is a „*könnyűlovasságukkal akart*” a törökökkel szembeszállni; ezért fontos a magyar „*íjazólovasságot*” hadrendbe szervező hatalmi akarat, hiszen ezek a lovas íjász katonák jellemzően „*határ menti védelmi osztagokat alkotnak*”. A várnai csata során Hunyadi János szerint (a hatalmas török túlerővel való összecsapáskor) az egyetlen lehetséges „*módszer a bátor és nyílt támadás*”, azaz „*a rajtaütésszerű, gyors hadműveletek*” végrehajtása volt. (2) A fenti alapvetések okán fontos utalnom a Hunyadi-kor magyar könnyűlovasságának, azaz a XV. századi lovasíjász-huszárvilágnak a kiemelt hadászati jelentőségére: e körben pedig leginkább a folyamatos határvédelemben és természetesen a távolsági hadviselésben is betöltött meghatározó szerepére indokolt hivatkoznom.

V. A várnai csata egyetemes jelentősége

Térjünk most vissza néhány gondolat erejéig az 1444. évi várnai csata értékelésére, különösen a veszteségek mértéke és hatása fényében. Az adatok alapján leginkább az rögzíthető, hogy a törökök vesztesége jóval nagyobb volt, mint a keresztény haderőé! Ez önmagában is komoly hadi sikert jelentő történelmi tény! Fraknoi Vilmos a következőket rögzítette: a „*csatában elesettek számáról az egykorú történelmi emlékek*” alapján az állítható, hogy „*a magyar halottak száma háromezer és tizenkétezer, a törökök vesztesége harmincezer és hetvenezer között váltakozik*”. Fraknoi Vilmos szerint I. (Jagelló) Ulászló, „*ez az ifjú király*”, ha „*életben marad, bizonyára az ország egyik legnagyobb uralkodója, állami életének korszakot alkotó tényezője vált volna*” belőle. Fraknoi Vilmos szerint a várnai csata „*a történelem legdicsőségesebb lapjaira volna följegyezve*”, ha „*a görög császár és az olasz-burgundi hajóhad a szultán átkelését a Boszporuszon megátolják, ha áruló kereskedők ezt az átkelést elő nem segítik, vagy ha csak Castriota György serege a csatában részt vehet*”. (1) De az is fontos, hogy mit is mondott maga a török szultán a várnai csatáról. „*Ily győzelmet csak ellenségemnek kívánok*”: ekként „*kiáltott föl Murad, seregének megritkított sorait látván*”. „*Némelyek 40, mások 75 ezerre teszik a török részről elesettek számát.*” (2) A bolgár történész, Bisztra Cvetkova A várnai csata című könyvében erről még érzékletesebben írt: „*A várnai győzelem az oszmánoknak pirruszi győzelem. A csatatéren maradt 30 ezer katonájuk. Az életben maradtak végsőig ki vannak merülve a súlyos harcoktól.*” A „*krónikáshagyomány a következő szavakat tulajdonítja Murad szultánnak, amikor tájékoztatják a veszteségekről*”: »*Jaj nekem, ha gyakran adódik nekem ilyen áron diadalmaskodnom!*«” (3) Rendkívüli jelentőséggel bíró szavak ezek, hiszen a keresztény haderő csatateri minőségét igazolják a török szultán szavai! E megvilágításból is érdemes látni a várnai csatát. Elég csak arra gondolnunk, hogy a 30 ezer elesett török katona valójában a jóval kisebb keresztény haderő nagy csatateri hadi sikerét jelentette. Érdemes a török szultán szavait jól értelmezni és megérteni, mivel a fenti szultáni kijelentés való-

jában azt jelenti, hogy 1444 novemberében Várnánál „*a törökök győzelme vereséggel ért föl*”. Történelmi távlatban gondolkodva ekként az is nyilvánvaló, hogy a keresztény haderő a lehetőségekhez képest sokkal nagyobb eredményességgel hadakozott, mint azt kifejeznék a „*varnai vesztes csata*” megfogalmazás. Alapvetésként indokolt rögzítenem, hogy amennyiben minden csata során a törököket ilyen arányú veszteség érte volna a későbbi harcok során, akkor sosem szakadt volna három részre Magyarország, mint ez megtörtént egy évszázaddal később, 1541-ben. A fenti alapvetések és a tágabb összefüggések jegyében érdemes újragondolnunk azt, ami 1444 novemberében Várnánál történt. A hivatkozott szultáni kijelentés nyomán számomra inkább úgy tűnik, hogy a „*keresztény haderő veresége győzelemmel ért föl*”. Bár azért azt fontos megjegyezni, hogy ez akkor lett volna eredményre vezető, ha a várnai csata után haladéktalanul összeállt volna egy egyesített európai haderő egy 1445-re megindítandó támadáshoz! De ilyen nem történt! Ez Európa súlyos mulasztása volt! A fenti alapvetéseket igazolják a várnai csatát követő évek történései is, melyek során a Hunyadi János vezette magyar haderő ismét sikereket ért el a keresztény Európa védelmében. E tárgykörben érdemes egy művelődéstörténelmi jelentőségű adalékra is hivatkoznom. A „*IX. században Leo görög császár azt írja a vele szövetséges magyarokról*”, hogy „*nem olyanok, mint a többi népek, a melyek egy vereség után le vannak győzve*”. (4) Hunyadi János ennek a magyar örökségnek a szellemében járt el a várnai csata utáni hadszervezések és hadjáratok során. Várna vereség volt, de nem lett a magyar haderő legyőzve! A keresztény sorsközösség eszménye hatotta át a XV. századi magyar állami működést, és ez így volt a várnai csata után is, melyre jó példa a következő adalék. 1448-ban Vitéz János „*Hunyadi János nevében*” egy, „*V. Miklós pápának írt levélben felvetette, hogy a reményvesztett ortodoxokat a katolikusoknak kellene megvédeniük*”. (5) Ez a magyar keresztény sorsközösségi eszmény azonban nem tudott érvényesülni Európában. A XV. századi Nyugat-Európa nem akarta meghallani Közép- és Kelet-Európa népeinek a hangját.

VI. A keresztény világ legnagyobb hőse: Hunyadi János, a „*fehér lovag*”

A keresztény világ legnagyobb hőse, Hunyadi János egyetemes volta az 1444 évi várnai csata után Kelettől Nyugatig új távlatokba ért, ami művelődéstörténeti értelemben hatalmas jelentőségű. A „*török–magyar harcok legendás hőse, Hunyadi János*” volt: „*egész Európa az ő nevétől visszhangzott*”. (1) A várnai csata művelődéstörténeti gyöngyszemeket teremtett a XV. században Hunyadi János hadvezéri nagysága jegyében. Hunyadi személye a kereszténység megmentésére Isten által rendelt lovagként jelenik meg az itáliai és a nyugat-európai krónikákban. Az itáliai Matteo Bandello és a burgundiai Jehan de Wavrin krónikái külön is kiemelendő jelentőséggel bírnak Hunyadi János, a „*fehér lovag*” eszményítése terén. Isteni küldetése révén kapja kortársaitól a „*fehér lovag*” megnevezést Hunyadi János, aki bölcsessége és bátorsága birtokában tudja megvédeni Európát! Rendkívül fontos műveltségi alapvetés ez, melynek krónikairódalma a várnai csata után született meg. Európa XV. századi keresztény reneszánsz világában Hunyadi János lett a legméltóbb lovageszmény megtestesítője! Soha más lovag nem emelkedett olyan emlékezetműveltségi magaslatokba, mint Hunyadi János! Hunyadi János, a „*fehér lovag*” igazi filmsiker lehetne, a kalandfilmek világától a rajzfilmekig. E tárgykörben indokolt kiemelten hangsúlyoznom a XIV. század végétől kialakuló itáliai görög tudóskör egyetemes jelentőségét, különösen a korabeli Európa diplomáciatörténeti és a művelődéstörténeti szempontrendszerének okán. Rendkívül lényegesek a XV. századi filhellén magyar és hungarofil görög kapcsolatrendszerek a keresztény reneszánsz értékvilágában, melynek lényege az európai közös fellépés megteremtése volt a török hódítás ellenében. Konstantinápoly 1453-as eleste után az itáliai görög tudóskör még hatalmasabb erőfeszítést tett a török elleni közös európai fellépés érdekében. A bolgár történész, Bisztra Cvetkova *A várnai csata* című könyvében a következőket rögzítette: a XV. századi „*Zotikosz bizánci krónikás, a várnai csata szemtanúja, részletesen beszámol*” művében a várnai csatáról. (2) Kiemelkedő fontosságú ez a XV. századi görög leírás a

várnai csata során történtek megértése terén. E tárgykör kapcsán valójában arra indokolt utalnom, hogy egyetemes jelentőséggel bíró görög munkáról van szó! A Pallas nagy lexikona a következőket rögzítette a görög „*Zotikos Paraspondylos*” művéről: „*Ez a költemény terjedelemre és részletességre első helyen áll a várnai csatára vonatkozó görög források között.*” E „*költemény 465 sorból áll*”, és kiemelt jelentőséggel bír „*benne Hunyadi János rendkívüli magasztalása*”. „*Magyar nyelvre fordította és kommentárral ellátta Pecz Vilmos*”, a kiváló magyar tudós. A XV. századi keresztény reneszánsz világ nemzetközi kapcsolatrendszere jegyében kiemelendő, hogy a várnai csata keresztény vitézeinek hősiességéről 465 soros eposz is született: a szerző Paraszpondülosz Zótikosz, aki várnai születésű görög filozófusként jelen volt a csata színhelyén. A magyar tudós, Pecz Vilmos (1854–1923) lelt rá erre a műre a XIX. század végén, és fordította le magyar nyelvre. E görög eposz központi hőse a magyar hadvezér, Hunyadi János volt. Dicsőséges magyar hadvezérünk évtizedeken át küzdött rendíthetetlen elszántsággal és hadművészeti tudással a haza védelmében és az egész keresztény világ fennmaradásáért: ebbe természetesen beleértendő a középkori Görögország is. A görög Paraszpondülosz Zótikosz szerint: „*Minden lélekzet elállott a miatt mi a magyarokkal történt*” 1444-ben Hunyadi János vezérlete alatt a csata során. E görög eposz csodálatos jelzőkkel illette Hunyadi Jánost, akit a görög műveltségi kör legnagyobb hőseihez, Nagy Konstantinhoz és Nagy Sándorhoz hasonlított. Ez az eposz egy igazi európai művelődéstörténeti kuriózum! A XV. századi görög Paraszpondülosz Zótikosz „*magasztaló hangon*” írt az 1444. november 10-én zajló várnai csatában harcoló Hunyadi Jánosról: „*sárkánynak*”, „*uralomra méltónak*”, „*a kereszténység ügyéért harcolónak*” nevezte. Vallásos fogalmakkal jellemezte: „*mártírnak a főpapok között*”, „*apostolnak az evangelisták között*”, „*hitet hirdető hírnöknek*” tartotta Nagy Sándor és Nagy Konstantin mellett. Paraszpondülosz Zótikosz így írt: Hunyadi János „*igazhítvő keresztény és Krisztus kegyeltje*”, „*fölkötte csodálatra méltó és nagy hadvezér*”. E sorok Hunyadi Jánost tulajdonképpen a görög katona-szentek világába emelték, Szent György és

Szent Demeter mellé. E látásmódi üzenet napjainkban is időszerű, hiszen a hősiesség helytállás eszményét és valóságát felmutató emberi magatartások minden nemzedék számára követendő értékeket képviselnek! *„A keleti és a nyugati keresztények összes nemzetsége tiszteletre méltó emlékezetet merítsen a jelenből”* – Paraszpondülosz Zotikosz XV. századi egyetemes üzenete ma is érvényes! A történelem lényege az értékelés! A várnai csata 575. évfordulója és a 2019. évi csíksomlyói pápalátogatás jelentősége jegyében érdemes Hunyadi János székely ispán tisztségének a jelentőségére is hivatkoznom. A középkori magyar haderő és benne a székely hadrend kimagasló értéket képviselt a keresztény Európa megvédésében évszázadokon át. A vitézségéről nevezetes székelység egyetemes művelődéstörténeti értékvilágáról igen fontos méltó módon megemlékezünk a várnai csata okán is. Hunyadi János székely ispán várnai csatájában ugyanis az általa vezetett székely haderő is nagy hősiességgel küzdött! Hunyadi János édesapja a havasalföldi székely Örlóc nem Bod/Both/Buth ágából származó Buthi Vajk volt. A *„Buthi Valachi filius”* azt jelenti, hogy édesapja, a *„vlach”* Buthi Vajk magyarsága a görög műveltség szókéncse, fogalmi világa jegyében értelmezendő. A görög vlachosz szó pásztort jelent. E görög szóból ered a csak a magyar jogrendben létező *„ius valachicum”*, azaz a pásztortörvény és az ebbéli életmódot kifejező oláh szó is. A XIV. századi Havasalföld görög neve Oungrovlachia, amely magyarul Magyarpásztorföld jelentéssel bír: ez volt a Kárpátokon túli magyar lovasíjász-nemzetségek nagy szabadságban élő nagyállattartó pásztortörvényvilága, melynek legszervezettebb határvédelmi katonai erejét a havasalföldi Székely megye biztosította. A XIV. századi Havasalföld (Argyas) magyar alapítású püspöksége szintén alapvetést jelent a magyar Hunyadi ősök székely eredete terén. Az évszázadokon átívelő magyar–görög műveltségi kapcsolatok (a XI–XII. századig létező magyar–görög határ) jelentősége kapcsán fontos, hogy a szentföldi zarándokút megnyitása révén Szent István király korától kezdve egészen a XIV. század végéig a Duna mentén Konstantinápolyba irányuló állatkereskedelem Magyarpásztorföld (Oungrovlachia) magyar lovasíjász-pásztortörvényvilága

az itteni székely nemzetségek irányítása alatt állt. Erdély és Magyarpásztorföld (Oungrovlachia/Havasalföld) történelmi összefüggéseinek jegyében fontos, hogy ez utóbbi térség azonos a Konstantinápoly irányában zajló nagyállatkereskedelmünket kifejező a *„rómaiak legelője”* (*„pascua Romanorum”*) és a *„rómaiak pásztora”* (*„pastores Romanorum”*) fogalmakkal megjelölt középkori magyar gyepűvidékkel. A latin *„romanos”* és a görög *„romios”* fogalmak a Hunyadiak koráig *„római”* értelmük okán valójában görögöt jelentenek: e szóhasználat szerepel a hivatkozott görög eposzban is. Ez utóbbi görög vonatkozásokra már csak azért is fontos felhívni a figyelmet, mert a XVII. századi fanarióta görög Kantakouzénosz család korából való térképen ábrázolták a fentebb hivatkozott *„Kis-Székelyföld”* területét! A fenti adalékok és Mátyás király nagyapja, Buthi Vajk neve okán a család magyar eredetére vonatkozó összegzésként fontos rögzítenem, hogy a megítélésem szerint a magyar Hunyadi család XIV. századi ősei a Kárpátokon túli magyar pásztortörvényvidékek egyik kimagaslóan fontos területén, jelesül Havasalföldnek *„Kis-Székelyföld”* nevet viselő térségében a határvédelmet ellátó és ekként nagy szabadságban élő magyar lovasíjász-pásztortörvényvilágba tartozó székely Örlóc nem Bod/Both/Buth ágából származtak, méghozzá ezen ág katonai vezetői voltak a magyar gyepűvidék eme részén. Különösen fontos Hunyadi János székely ispán és a székelység történeti jelentőségét 2019-ben felmutatnunk, hiszen az idén Csíksomlyóra látogatott a pápa! Ehhez kapcsolódóan megemlíteném, hogy a Magyar Katolikus Lexikon *„Csíksomlyó”* szócikkében a következő olvasható: monostorát 1441-ben *„Hunyadi János alapította. [...] IV. Jenő pápa 1444-ben kelt oklevele szerint a Boldogságos Szűz Tiszteletére épülőfélben lévő templomot naponta sokan fölkeresik, ezért azoknak a bűnbánóknak, akik az építkezés és berendezés költségeihez hozzájárulnak, a szokásos föltételek mellett meghatározott ünnepeken hét évi bűncsút engedélyez.”* E körben fontos utalnom arra, hogy e pápai oklevél 1444-ben, azaz a várnai csata évében íródott! Nem véletlen ez az időpon-ti egyezőség, hiszen a XV. századi keresztény reneszánszban egy töről fakadt hit és vitézi bátorság! Hunyadi János életében a hit és a vitézi

bátorság a legmagasabb szinten volt jelen. Jó példa erre a következő adalék. Dr. Bábel Balázs kalocsa–kecskeméti érsek a következőket rögzítette a 2018-ban, azaz a „Mátyás király-émlékév” keretében megjelentetett kötetében: Hunyadi János „szentéletű emberként” élte életét „Kapisztrán Szent János méltatása szerint”. (3) A „*respublica christiana*” a középkorban a kereszténység egységét kifejező fogalom volt. Ezen eszmény jegyében küzdöttek magyarok, lengyelek és bolgárok 575 esztendővel ezelőtt a várnai csatában. Olyan történelmi örökség ez, amely a mai napig áthatja a magyar–bolgár barátság és a magyar–lengyel barátság értékvilágát. „*Én tisztelt olvasóm – szerény nézetem szerint az irodal-*

mat s vele az emberiséget két ellentáborra osztva – egymás elleni szakadatlan harcban látom. És ez így volt mindig.” Az „*egyik tábor tudományt vadász, mely a lelket meggyilkolja*”, és a „*szabadság után kiált, hogy a szabadosságot gyakorolja*”, melynek valódi tartalma „*többnyire a hamisság*”. A másik tábor olyan „*tudományt bír, mely a lelket ápolja*”, és „*oly műveltség után sóhajt, mely a szív nemes érzeményeit*” és „*az erkölcsi érzés virágait nemesíti*”, melynek keretében a „*kölcsönös jogokért küzd, hogy az emberiséget boldogítsa*”, és e táborban „*mindig az igazság zászlója leng*”. „*Sok, igen sok függ tehát attól, melyik táborhoz csatlakozunk.*” (4)

Források: I. „VÁRNA A KERESZTÉNYSÉG VÉDŐ-PAJZSA” volt 575 évvel ezelőtt. (1) Németh Péter: Egy hős és felmenői. In: Szabolcs-szatmár-beregi évkönyv. 17. Nyíregyháza, 2006. 298. o.; (2) Bisztra Cvetkova: A várnai csata. Bp., 1988. 196. o.; (3) Vaszary Kolos: A várnai csata. Pest, 1864. 18., 78. o.; (4) Engel Pál: A váradi hamis béke. In: História. 1995. április. 18. o.; (5) Engel Pál: A váradi hamis béke. In: História. 1995. április. 10–11. o.; (6) Bisztra Cvetkova: A várnai csata. Bp., 1988. 162., 163., 188., 189., 194. o.; (7) Bisztra Cvetkova: A várnai csata. Bp., 1988. 196. o.; **II. A magyar–bolgár barátság jelentősége.** (1) Sziranus Papazjan, a sumeni Kossuth Lajos Múzeum muzeológusa: Sumen és a bolgár-magyar barátság. In: Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei. Szerkeszti: Dankó Imre 29. szám. Bolgár tanulmányok II. Debrecen, 1975. 37. o.; (2) Niederhauser Emil: Szemle. Hriszto Dimitrov: Balgaro-ungarszki otnosenija prez srednovekovieto (Bolgár-magyar kapcsolatok a középkorban). Szofija, Akad. Izd. „Prof. Marin Drinov” 1998. In: Világtörténet. 1999. 2. szám. ősz–tél. 100. o.; **III. A Hunyadiak korában „egyedül Magyarország a kereszténység védőbástyája”.** (1) Imre Mihály: A kereszténység védőbástyája. (Egy irodalmi toposz XVI. századi változatai). In: Studia Agriensia 17. Hagyomány és korszerűség a XVI-XVII. században. Eger, 1997. 218. o.; (2) Imre Mihály: A kereszténység védőbástyája. (Egy irodalmi toposz XVI. századi változatai). In: Studia Agriensia 17. Hagyomány és korszerűség a XVI-XVII. században. Eger, 1997. 221.

o.; (3) Nagybányai Hírlap. XI. évfolyam. 4. szám. Nagybánya, 1918. január 22. címlap; (4) Niederhauser Emil: Szemle. Hriszto Dimitrov: Balgaro-ungarszki otnosenija prez srednovekovieto (Bolgár-magyar kapcsolatok a középkorban). Szofija, Akad. Izd. „Prof. Marin Drinov” 1998. In: Világtörténet. 1999. 2. szám. ősz–tél. 101. o.; **IV. A XV. századi magyar lovasíjász-huszárság jelentősége az 1443–1444. évi törökellenes harcok fényében.** (1) Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526). A magyar nemzet története. Negyedik kötet. Szerkeszti Szilágyi Sándor. Bp., 1896. 33. o.; (2) Bisztra Cvetkova: A várnai csata. Bp., 1988. 139., 195. o.; **V. A várnai csata egyetemes jelentősége.** (1) Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526). A magyar nemzet története. Negyedik kötet. Szerkeszti Szilágyi Sándor. Bp., 1896. 33. o.; (2) Vaszary Kolos: A várnai csata. Pest, 1864. 68. o.; (3) Bisztra Cvetkova: A várnai csata. Bp., 1988. 195. o.; (4) Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526). A magyar nemzet története. Negyedik kötet. Szerkeszti Szilágyi Sándor. Bp., 1896. 35. o.; (5) Kiril Petkov: A Korona elleni lázadóktól a fideli nostri Bulgariig. In: Aetas. 1995. 3. szám. 40. o.; **VI. A keresztény világ legnagyobb hőse: Hunyadi János, a „fehér lovag”.** (1) Engel Pál: A váradi hamis béke. In: História. 1995. április. 10–11. o.; (2) Bisztra Cvetkova: A várnai csata. Bp., 1988. 195. o.; (3) Bábel Balázs: Mátyás király egyházpolitikája és vallásossága. Kalocsa, 2018. 10. o.; (4) Vaszary Kolos: A várnai csata. Pest, 1864. 3–4. o.

HUNYADI JÁNOSról
meg-bizonyítatik: hogy nem volt
Szerelem' Gyermeke,
Hogy ugyan azon egy Apától Hunyadi
Oláh Vojktól még egy Testvére
vólt leg-alább, és az-is Hunyadi
János nevü, és hogy Ős
neve Székely vólt.

Irta
ARANKA GYÖRGY.

KOLOSVÁRON
Nyomt. a' Réf. Koll. betűivel 1811.

HÁROM ÉRTEKEZÉS

HUNYADI SZÉKELY JÁNOS,
Magyarországi Kormányzó', Erdélyi 's Ha-
vasalföldi Vajda', Tóthországi, Temesi 's
Szörényi Bán', Besztercei örökös Gróf,
és Nándor-Fejérvári Kapitány' törvényes ágy-
ból lett születésének bebizonyítására.

Jegyzetekkel közli

Ponori Theurewk József,
Magyarországon és Erdélyben mind a' két Törvény-
sak' Ügyeinek hítes Ügyéise.

Pozsony, September' 25-dikén, 1825.

A'

NEMES SZÉKELY NEMZETNEK

JUSSAIT

világosító némely darab leve-
lek, többek által Magyar nyelv-
re fordítva, némelyek pedig e-
redetileg magyar nyelven.

Lötsey Spielenberg László
Könyv költő és árus tulajdona.

Nyomtatott a' Nemes Ref. Kolégyom Betűivel
Felső Viatú KAI-I SIMÉON által 1837-ben.

575. évforduló
Várna a kereszténység
védőpajzsa

